

HERSTELBEMIDDELING MINDERJARIGEN

INLEIDING

2007 was een bewogen jaar! De hernieuwde wet op de jeugdbescherming (wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006) trad in werking op 1 april 2007, wat een aantal wijzigingen met zich meebracht voor onze praktijk.

Herstelbemiddeling Minderjarigen werd uitgebreid met **4 nieuwe medewerkers** (in de periode mei - september). Al de medewerkers herstelbemiddeling minderjarigen werden eveneens werknemer van de vzw Oikoten. De stad Leuven is werkgever af van de bemiddelaars van BAL.

Een nieuwe wet, nieuwe medewerkers, het opnieuw bekijken van de procedure en het uitzoeken hoe de nieuwe wet zo vlot mogelijk in de praktijk gebracht kan worden, zijn een greep uit de zaken die ons dit jaar hebben bezig gehouden, naast ons bemiddelingswerk.

In de bijlagen achteraan van dit jaarverslag vindt u onze cijfers van het afgelopen werkingsjaar. In dit deel zullen we ons beperken tot een inhoudelijke bespreking en enkele bedenkingen hierbij.

In het eerste deel vindt u alles over herstelbemiddeling, in een tweede deel staan we stil bij het afgelopen werkingsjaar van hergo. Daarnaast zijn we als dienst gedurende enkele jaren ook bezig met nieuwe projecten. U kan dan ook meer lezen over onze vrijwilligerswerking (derde werkingsjaar) en ons tweede werkingsjaar en deelname aan 'hergo op school' in samenwerking met Koïnoor.

INHOUDELIJKE BESPREKING CIJFERS

In deze bespreking (en in de tabellen achteraan) maken we een onderscheid tussen de nieuwe dossiers die tijdens het werkingsjaar 2007 werden doorverwezen naar onze dienst en de dossiers waarin we gewerkt hebben tijdens 2007 (dit kan gaan om dossiers die tijdens 2006 werden doorverwezen).

Nieuwe aanmeldingen

Er werden **232 nieuwe dossiers** doorverwezen naar onze dienst. In deze dossiers zien we **343 minderjarige daders** en **316 slachtoffers** die het aanbod kregen van bemiddeling.

Dat zijn 62 dossiers meer in vergelijking met vorig jaar. Naar volgend jaar toe verwachten we nog een lichte stijging, aangezien de nieuwe wet ingang vond vanaf 1 april 2007.

We kunnen alleen maar verheugd zijn dat het parket van Leuven bereid is om in alle dossiers die in aanmerking komen, een aanbod van bemiddeling te laten vertrekken. Ze passen de nieuwe wet dan ook toe in de meest ruime betekenis. Het **parket blijft eveneens de belangrijkste doorverwijzer van dossiers** (in 98% van de dossiers). Bij ongeveer **44 %** van deze dossiers volgt er **nog een zitting bij de jeugdrechter**, de jongere weet dit van bij aanvang (dit wordt vermeld in de brief met het aanbod van bemiddeling die hij vanuit parket ontvangt).

In onze tabellen zal u zien dat het gaat over '**interacties**'. We spreken van een interactie wanneer er door het gepleegde misdrijf een link ontstaat tussen dader en slachtoffer. Zo kan één dossier bestaan uit één of meerdere daders en slachtoffers en dus uit meerdere interacties. Zo krijg je in die 232 nieuwe dos-

Bal

siers **466 potentiële interacties**. De interacties geven ons een indicatie van de complexiteit van de dossiers. In 40 % van onze nieuwe dossiers gaat het immers om meerdere betrokkenen in één dossier en dus meerdere potentiële interactieprocessen. Een trend die steeds blijft terugkeren, is dat **jongeren vaak delicten plegen in groep**.

Op de vraag welke soort feiten voornamelijk in bemiddeling terechtkomen zien we steeds terugkeren dat het in **hoofdzaak** (61 %) blijft gaan om **vermogensdelicten**. In de overige dossiers gaat het om persoonsdelicten (die elk jaar licht stijgen). De drie meest voorkomende kwalificaties zijn **beschadigingen, diefstal en opzettelijke slagen en verwondingen**.

Bij de persoonsdelicten zien we dat nu ook daders en slachtoffers van zedenfeiten een aanbod van bemiddeling krijgen (in het verleden werden deze dossiers niet of éénmalig overgemaakt).

87% van de daders zijn jongens. **66%** van de daders die een aanbod van bemiddeling kregen, bevinden zich in de leeftijdscategorie **15-17 jarigen**. Van enige verjonging van daders blijkt niets uit onze cijfers.

Toch zijn 13 van de 343 jongeren **jonger dan 12 jaar**. We kiezen er, als dienst, voor om ook ten aanzien van deze jongeren, hun ouders en de slachtoffers een aanbod van bemiddeling te doen. Het 'responsabiliseren van de jongere' krijgt in deze dossiers een geheel andere inhoud. Er zal meer dan in andere dossiers samen met de ouders bekeken worden op welke manier de jongere zelf betrokken kan worden (eventueel op welk moment). We merken dat we ook in deze dossiers een zinvol bemiddelingsproces kunnen doorlopen met alle betrokkenen.

Bij de **slachtoffers** zien we dat het in **80%** gaat om **natuurlijke personen**. Dit aandeel is licht gestegen. Maar ook met rechtspersonen (bijvoorbeeld een winkel, een gemeente,...) wordt er bemiddeld en af en toe ook overgegaan tot een rechtstreeks gesprek.

De **leeftijd** van de slachtoffers toont aan dat ongeveer **31% van hen minderjarig** is. Dit geeft ons een indicatie dat een aanzienlijk aandeel van feiten gepleegd wordt ten aanzien van leeftijdsgenoten.

In bijna 40% van de gevallen zijn dader en slachtoffer geen onbekende voor elkaar. Als we inzoomen op het soort relatie tussen dader en slachtoffer zien we dat het in bijna **50% van die interacties** gaat om **een schoolrelatie**. Onnodig om hierbij te duiden op onze interesse in het project 'hergo op school' waarin we nu een tweede schooljaar op rij investeren.

Dossiers die afgerond werden in 2007

Bij de doorlopen bemiddelingsprocessen gaat het niet meer over de nieuw aangemelde dossiers in 2007 maar over de afgesloten dossiers en interactieprocessen in 2007. Zo werden er in 2007 222 dossiers afgesloten, waarbij het ging om 420 interactieprocessen.

In de helft van deze interactieprocessen wordt de bemiddeling niet opgestart. In de registratie wordt dit opgenomen als een 'louter contactname', waarin bij 60% hiervan wordt aangegeven dat de benadeelden geen vraag meer hebben of alles al geregeld is. Een louter contactname kan zowel een telefonisch contact, als een huisbezoek bij één of beide partijen inhouden.

14% van de partijen in deze niet opgestarte dossiers **wenst niet in te gaan op het aanbod** en hier zijn het voornamelijk de slachtoffers die afhaken. We zagen dit jaar ook een opvallend hoger cijfer bij 'ontkennende dader' als reden van louter contactname. We hopen dat dit in 2008 niet meer voorkomt. De mensen krijgen hier namelijk een oneigenlijk aanbod van bemiddeling, via een schrijven van de procureur des konings, waar ze niet op kunnen ingaan. Naar slachtoffers toe ontstaat hier een risico op secundaire victimisering, wat geenszins de bedoeling kan zijn.

Bal

In slechts **16 %** van de interacties van de niet opgestarte dossiers **bereikten we één van de partijen niet.**

We werken met een lage drempel om ons bemiddelingsaanbod zoveel mogelijk persoonlijk te kunnen toelichten aan de partijen. Dit betekent dat indien de mensen niet reageren op de brief van het parket (waarin het aanbod van bemiddeling wordt toegelicht en gevraagd wordt om binnen de 8 dagen contact op te nemen met de bemiddelingsdienst) we proberen om met hen telefonisch in contact te komen en een afspraak te maken. Indien we geen telefoonnummer hebben van de partijen, kondigen we via een brief vanuit onze dienst een huisbezoek aan. We hopen op deze manier ook de moeilijker te bereiken doelgroepen alsnog te bereiken. Dit betekent wel een hele investering, ook in dossiers waarin de bemiddeling niet opstart.

Van de opgestarte bemiddelingsprocessen wordt **90% volledig doorlopen**, in slechts 10% haakt één van de partijen voortijdig af. In **70%** van de volledig doorlopen bemiddelingsprocessen wordt er tussen de partijen **een volledige overeenkomst** bereikt. **99%** van de bereikte overeenkomsten **wordt uitgevoerd**. Vorig jaar was het aantal volledig doorlopen processen 80%. Wil dit zeggen dat partijen minder vaak tot een overeenkomst komen of wordt er verschillend geregistreerd door de bemiddelaars (bijvoorbeeld wat indien er heel veel informatie en verhaal werd uitgewisseld tussen de partijen en ze samen besluiten om het financieel aspect over te laten aan de rechter,...), heeft het te maken met de hoge dossierlast in 2007, veel nieuwe bemiddelaars,... We hebben hier het raden naar. Het zal in ieder geval één van de uitdagingen zijn van het komende werkingsjaar om ervoor te zorgen dat we allemaal op gelijke wijze registreren.

In **34 %** van de volledig doorlopen bemiddelingsprocessen zien we dat partijen bereid waren om een **rechtstreeks gesprek (=directe bemiddeling)** te hebben met de andere partij in aanwezigheid van de bemiddelaar.

Wat de aard van het herstel betreft halen we uit onze registratie dat informatie overdracht, excuses en financieel herstel het meest voorkomen.

Indien de overeenkomst tussen de partijen betrekking heeft op een financiële vergoeding neemt **57 % van de jongeren dit zelf op.**

In 2007 hebben **9 jongeren vrijwilligerswerk via het vereffeningfonds afgerond** (samen werkten ze 232 uren) om zo hun slachtoffer zelf te kunnen vergoeden. Het ging hier uitsluitend om jongeren in de leeftijdscategorie 13-15 jarigen. Dit bevestigt de subsidiariteit van het fonds. Dit jaar deden meer jongeren beroep op betaald werk of vervangend werk. De vraag die ons alvast bezig houdt naar 2008 toe is of er meer jongeren beroep zullen doen op dit fonds met de stijging van het aantal dossiers.

Een **bemiddelingsproces** duurt **gemiddeld 3 maanden**. Het duurt gemiddeld 5 maanden alvorens een dossier bij onze dienst terecht komt, te rekenen vanaf de datum van de feiten. Ongeveer **70 %** van de dossiers werd opgestart binnen de maand na de doorverwijzing door de gerechtelijke instanties. In de eerste helft van 2007 was er sprake van een kleine wachtlijst en kon het enkele weken duren alvorens er contact werd opgenomen met de partijen. Tijdens de tweede helft van 2007 was deze wachtlijst weggewerkt.

KRITISCHE REFLECTIES, AANDACHTSPUNTEN EN PRIORITEITEN VOOR 2008

Nieuwe wet, nieuwe procedure, nieuwe afspraken, ...

Zoals hierboven reeds vermeld is het parket van Leuven enorm geëngageerd om zoveel mogelijk dossiers door te verwijzen naar bemiddeling en de brief met het aanbod te laten vertrekken naar zoveel mogelijk partijen. Deze sterkte gaat gepaard met het grootste knelpunt.

Een aantal knelpunten hopen we door een gedreven overleg in 2008 weggewerkt te hebben. Een greep uit de groeipijnen van een eerste half jaar praktijk bemid-

Bal

deling in uitvoering van de nieuwe jeugdwet: daders die de feiten ontkennen kregen meermaals een brief met het aanbod van bemiddeling en dus ook hun slachtoffers, partijen die niet verhoord werden door de politie kregen een aanbod van bemiddeling, meerdere jongeren betrokken bij dezelfde strafbare feiten kregen niet allemaal een aanbod van bemiddeling,...

Komen verkeersongevallen en zwartrijden met het openbaar vervoer bijvoorbeeld in aanmerking voor bemiddeling? Zijn dit strafbare feiten? Kunnen we hier spreken van een dader en een slachtoffer? Is het verzoenbaar dat een verbaliserende overheid optreedt als slachtoffer?

Indien deze dossiers in aanmerking komen voor herstelbemiddeling, gezien de objectieve criteria, zijn dit dan de dossiers waarin het zinvol is om het aanbod te doen, heeft de wetgever ook deze dossiers beoogd? Is er sprake van netwiding naar aanleiding van het in voege treden van de nieuwe wet? Hoe ervaren partijen het aanbod van bemiddeling in het kader van de nieuwe wet?,...

Wordt bemiddeling een instrument om de wet te dienen (bijvoorbeeld dagvaardingen vermijden) of wordt het een manier om een aantal waarden en beleidsdoelstellingen die op herstel gericht zijn op een volwaardige manier te operationaliseren?

Veel vragen en momenteel nog niet allemaal beantwoord... De aanspreekbaarheid van de magistraten en de komst van een parketcriminologe hielpen ons in ieder geval al een eind op weg.

Zowel door wetten (die vaak ruimte laten aan interpretatie) als door settings waarin je als bemiddelaar werkt, blijft het een uitdaging om de basisprincipes van bemiddeling te waarborgen. We kunnen toch wel opmerken dat deze opnieuw of op een andere manier onder druk komen te staan.

Tijdens onze wekelijkse teamvergaderingen komen deze discussies 'tot leven' en brengen we deze over aan de overkoepelende overlegorganen.

Bal

Om met onze samenwerkingspartners in overleg te gaan, zitten we in twee overlegorganen: de stuurgroep herstelrecht en bemiddeling en het samenwerkingsverband herstelrechtelijke en constructieve afhandelingen. De spanning blijft dat een aantal partners (jeugdparket en jeugdrechters) de keuze maken om voornamelijk naar het samenwerkingsverband te komen, aangezien het daar gaat over de doelgroep die hen aanbelangt. Voor herstelbemiddeling minderjarigen hebben beide overlegorganen hun meerwaarde. Indien het gaat over inhoudelijke discussies trekt de stuurgroep deze breder open en kan de invalshoek van de verschillende bemiddelingsprojecten bijdragen aan een ruimer gedragen visie. Het samenwerkingsverband bleek het afgelopen jaar voornamelijk een heel praktijkgericht overleg en voornamelijk een handig werkinstrument om de uitvoering van de nieuwe wet op de voet te volgen (nieuwe projecten, knelpunten in de praktijk, afstemming op elkaar,...)

In 2008 gaan we op zoek naar de juiste verhouding tussen de twee overlegorganen en wensen we het dubbel brengen van bepaalde thema's op beide vergaderingen te vermijden.

Herstelbemiddeling minderjarigen een volwaardige plaats binnen Oikoten vzw

Herstelbemiddeling minderjarigen (toen vereffeningsproject) is ontstaan binnen de vzw Oikoten. Oikoten heeft eveneens de verdienste aangaande de implementatie van het project in gans Vlaanderen. Voor BAL betekende dit gedurende de afgelopen jaren dat er één werknemer gedetacheerd werd vanuit Oikoten naar BAL. De andere twee bemiddelaars minderjarigen werden tewerkgesteld via de Stad Leuven (met middelen van het globaal plan, ministerie van justitie). Met het in voege treden van de nieuwe wet, werd de Vlaamse Gemeenschap subsidiërende overheid. De Vlaamse Gemeenschap wenst in ieder gerechtelijk arrondissement een gecoördineerd aanbod van de herstelrechtelijke en constructieve afhande-

Bal

lingen (gemeenschapsdienst - leerprojecten - ouderstage - herstelbemiddeling) voor minderjarigen. Zo diende de vzw Oikoten een aanvraag in (samen met de vzw BAS!) om dit volwaardig aanbod te realiseren in Leuven. Op deze manier keert het project terug naar zijn roots! Een hele verandering want het gaat niet meer om één medewerker van BAL binnen Oikoten maar om acht herstelbemiddelaars minderjarigen, een volwaardige deelwerking. Momenteel zijn we dan ook volop bezig om onze visie en missie uit te schrijven in een gezamenlijke zoektocht naar integratie binnen een ruimer geheel.

De uitdagingen voor 2008 liggen bij wijze van 'lezen' voor het grijpen:

- integreren van de nieuwe wet in onze praktijk
- het overleg met partners hierover blijven aangaan
- blijvend toetsen van de bemiddelingsprincipes
- verder inwerken van de nieuwe collega's
- de integratie van het team herstelbemiddelaars minderjarigen binnen de vzw Oikoten

HERSTELGERICHT GROEPSOVERLEG (HERGO)

INLEIDING

Sinds 2000 experimenteren een vijftal Vlaamse Bemiddelingsdiensten met Herstelgericht Groepsoverleg. Tijdens zo'n overleg gaan het slachtoffer, de jongere en zijn ouders, en hun steunfiguren, op zoek naar een plan waarin plaats is voor herstel naar het slachtoffer en de gemeenschap. De jongere geeft ook aan wat hij zal doen om herhaling van de feiten te voorkomen.

Sinds juni 2006 werd Hergo ook opgenomen in het Jeugdrecht. In april 2007 werden in alle gerechtelijke arrondissementen diensten voor HCA (Herstelgerichte en Constructieve Afhandeling) opgericht, die deze Hergo's organiseren. Dit heeft tot gevolg dat er in het ganse land een bloeiende Hergopraktijk gegroeid is.

De realiteit is iets minder prozaïsch. De wet scheidt onvoldoende duidelijkheid over alle aspecten van de afhandeling van een Hergo en de rol van een aantal betrokkenen, zoals politie, advocatuur en sociale dienst van de jeugdrechtbank, is vaag of niet omschreven.

Daarnaast stellen we vast dat deze nieuwe afhandelingvorm eerder traag zijn weg vindt in de arrondissementen die hiermee nog geen ervaring hebben. Hiervoor zijn verschillende redenen. Vooreerst moeten de HCA-diensten bemand en opgeleid worden. Bovendien moeten de parketmagistraten en heel wat jeugdrechters en andere actoren vertrouwd raken met het concept en de praktijk van Hergo. Sommigen van hen moeten zelfs nog overtuigd worden van de zinvolheid ervan.

Voor we ingaan op enkele knelpunten bij de uitbouw van de Hergopraktijk, geven we een overzicht van de praktijkervaringen bij BAL het voorbije jaar. We komen ook nog even terug op de inspanningen die de OSBJ levert om de bemiddelingsdiensten te ondersteunen bij de uitbouw van de Hergopraktijk.

INHOUDELIJKE BESPREKING VAN DE CIJFERS

BAL heeft ten opzichte van vele andere arrondissementen het voordeel dat enkele medewerkers al jaren ervaring hebben met het organiseren van Hergo's, gezien de betrokkenheid vanaf de start van het experiment. Een snelle doorstart van Hergo in onze regio leek vanzelfsprekend.

BAL stond het voorbije jaar behoorlijk onder druk door de ingrijpende veranderingen bij bemiddeling met minderjarigen. Bovenop een grotere toevloed van bemiddelingsdossiers moest er werk worden gemaakt van de selectie van vier nieuwe medewerkers en hun inwerking. Daarom werd in het voorjaar vanuit Bal aan de jeugdrechters de vraag gesteld om nog even te wachten met het op grote schaal aanbieden van Hergo in ons arrondissement. Als de eerste nieuwe bemiddelaars voldoende ingewerkt waren, zou het in het najaar mogelijk zijn om terug op regelmatige basis Hergo's te organiseren. Begin september gaven we de jeugdrechters en het parket het signaal dat we er klaar voor waren.

Uit de cijfers blijkt onmiddellijk dat Hergo in 2007 op een laag pitje bleef. De twee Leuvense jeugdrechters deden slechts in drie dossiers een Hergo-aanbod aan vijf betrokken minderjarigen. In één dossier met twee jongeren wensten de slachtoffers niet in te gaan op het aanbod van Hergo, zodat dit dossier teruggestuurd werd naar de jeugdrechter. Dit betekent dat er slechts drie Hergo-bijeenkomsten plaatsvonden in dossiers die in 2007 werden ingeleid.

Eén dossier, opgestart in 2006, met vier betrokken jongeren, was slechts voor twee van hen afgerond bij het jaareinde. Voor de andere twee jongeren werd hun Hergo pas in januari 2007 georganiseerd. Op die manier hadden we toch nog

Bal

vijf Hergobijeenkomsten in het afgelopen jaar. Uiteraard is dit aantal te klein om er grote conclusies aan te verbinden, maar misschien kunnen we er toch iets uit leren ...

De vijf daders waren allemaal jongens van 15 of 16 jaar. De strafbare feiten waren een inbraak in een school met vrij veel materiële schade en twee handtasdiefstallen.

Het eerste feit en de daaropvolgende Hergo's kwamen uitvoerig aan bod in ons vorig jaarverslag van 2006.

De twee slachtoffers van de handtasdiefstal zijn vrouwen van respectievelijk 70 en 58 jaar. Ze ondervonden allebei langdurige gevolgen van het misdrijf. Hun handtas en de inhoud ervan werd teruggevonden, maar allebei moesten ze voor verzorging naar het ziekenhuis, wat telkens beperkte medische kosten met zich meebracht. De impact op hun fysieke gezondheid was dus eerder gering maar de invloed op hun psychisch welzijn vrij groot. Allebei worstelden ze na maanden nog met angsten om alleen de straat op te gaan, vermeden ze een aantal plaatsen en waren ze gefocust op passerende jongeren en criminaliteit in het algemeen.

Geen van beiden wilde aanwezig zijn op de Hergo, maar ze wilden wel boodschappen en vragen inbrengen, zonder een eigen vertegenwoordiger aan te duiden. We besloten tweemaal om de Hergo te laten doorgaan, maar moesten ook vaststellen dat een Hergo zonder slachtoffer niet de kracht heeft van één met het slachtoffer erbij. Door de afwezigheid van het slachtoffer zijn de dader en zijn ouders meer op hun eigen beleving van de feiten en de gevolgen voor henzelf gericht.

De voorbije jaren waren alle slachtoffers in persoon bij de Hergo's aanwezig. In 2007 niet. Was onze aanpak naar de twee slachtoffers niet de juiste of speelt enkel toeval hier een rol? Dat is niet onmiddellijk duidelijk, maar het drukt ons

Bal

terug op het belang van een doorgedreven inspanning om het slachtoffer maximaal te betrekken, en niet alleen in het belang van de minderjarige dader.

Wat opvalt is dat we zelden de (vroeger vooropgestelde) termijn van twee maanden tussen beschikking en de bijeenkomst halen. De Hergo's, ingeleid in 2006, vonden pas plaats na bijna zes maanden omwille van de duur van het onderzoek. De eerste twee Hergo's van 2007 gingen door na ongeveer vier maanden.

De laatste Hergo vond plaats na iets minder dan twee maanden. Dit is snel, misschien wel te snel, het slachtoffer krijgt immers weinig tijd krijgt om met de feiten om te gaan.

Bij alle Hergo's waren beide ouders van alle jongeren aanwezig. Wat andere steunfiguren betreft, ziet het plaatje er minder goed uit: eenmaal waren twee broers van de jongere aanwezig, driemaal één steunfiguur van buiten de familie en eenmaal was er buiten de ouders niemand bij. Deze steunfiguren blijven een belangrijk aandachtspunt, zij hebben namelijk een belangrijke rol in het privé-overleg (om mee voorstellen te doen naar herstel) en bij de opvolging van de intentieverklaring achteraf.

De politie was bij de uitgevoerde Hergo's altijd aanwezig. De advocaat van de jongere ook, op één uitzondering na.

De consulenten van de sociale dienst van de jeugdrechtbank waren geen enkele keer aanwezig. Hoewel Hergo geen topprioriteit is voor de sociale dienst, merken we stilaan meer interesse. Een blijvende inspanning van onze kant kan hopelijk voor een grotere betrokkenheid zorgen. Wij hopen nog steeds dat deze mensen een rol zullen opnemen in het Hergogebeuren, als steun voor de jongere, maar zeker ook bij de opvolging van de intentieverklaring.

De vijf Hergo's mondden allemaal uit in een intentieverklaring. Een brief aan het slachtoffer, financieel herstel van de schade en vrijwilligerswerk of gemeenschapsdienst kwamen overal terug. Zijn best doen op school en werk zoeken do-

Bal

ken elk tweemaal op in de intentieverklaringen. Daarnaast ging één jongere deelnemen aan een leerproject op maat en vatten twee jongeren en hun ouders het plan op om een gezinsbegeleiding of -therapie te starten. Een vijfdaagse voettocht van vader en zoon was de meest originele intentie.

Vorig jaar had één van de jongeren de intentie om rond zijn ervaringen, het plegen van een strafbaar feit en de daaropvolgende Hergo, een toneelstuk ineen te steken. Vorige week viel een uitnodiging in onze bus voor de opvoering van dit toneelstuk!

KNELPUNTEN EN UITDAGINGEN VOOR 2008

Een nieuwe start

Begin september lieten we aan het **parket en de jeugdrechters** weten dat we opnieuw klaar stonden om Hergo op regelmatige basis op te nemen. We gingen ervan uit dat de aanvragen vanaf dan vlot zouden binnenstromen. Het tegendeel bleek echter waar: in de laatste vier maanden kregen we welgeteld één aanvraag.

We belegden daarom een overleg met de vier jeugdmagistraten en de parketcriminologe van Leuven. We gingen dieper in op wat we samen onder 'ernstig misdrijf' verstaan. De jeugdrechters blijken vooral aan een Hergo te denken bij feiten waar dader en slachtoffer fysiek tegenover mekaar stonden. In de praktijk zijn dit vaak feiten die leiden tot een onmiddellijke voorleiding bij de jeugdrechter. Op dat moment zal de rechter het aanbod van Hergo zeker overwegen.

Voor de parketmagistraten is Hergo een nieuw gegeven. Zij waren vóór de invoering van de nieuwe Jeugdwet wel betrokken in ons overleg met de politie maar niet bij de concrete doorverwijzing. Zij verzekeren ons dat ze bij elk dossier waar ze de jongere dagvaarden, de overweging willen maken of ze de jeugdrech-

Bal

ter al dan niet adviseren een Hergo aan te bieden. In dat geval zullen ze het aanbod voor herstelbemiddeling uitstellen tot er duidelijkheid is over een mogelijke Hergo.

Politie

In de voorbije jaren hebben we met een aantal **politiezones** van ons arrondissement een goede samenwerking opgebouwd. De politie was bijna altijd vertegenwoordigd op de Hergo's en de agenten namen hun rol prima op.

Met de nieuwe start vonden we het zinvol alle zones nog eens bijeen te brengen om enerzijds de nieuwe wet toe te lichten en om hun vragen te beantwoorden. Anderzijds wensten we in elke zone contacten leggen om een toekomstige samenwerking vlot te laten verlopen.

De opkomst was meer dan behoorlijk, 10 van de 12 zones stuurden één of meer vertegenwoordigers, de overige twee zones excuseerden zich en lieten weten dat ze bereid zijn om mee te werken aan Hergo.

Vooraf bij de nieuwe mensen leefden heel wat vragen, bijvoorbeeld rond de omvang van het engagement en rond geheimhoudingsplicht.

Daarnaast bogen we ons ook over de vraag of het zinvol is om per zone een agent in te werken in Hergo of is het beter telkens de wijkagent af te vaardigen?

Deze vragen nemen we mee naar een overleg met de korpschefs.

Wij zijn alvast blij dat de politie interesse toont in het concept Hergo en zich niet verschuilt achter het feit dat de wet hen niet duidelijk een rol toebedeelt in Hergo.

Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg (OSBJ)

In het najaar van 2007 nam de OSBJ het voortouw om de diensten te ondersteunen die Hergo's zullen organiseren. Uit de eerste intervisies rond dit thema bleek snel dat de nood aan opleiding en intervisie zeer groot is. Ook het concept van Hergo moet verder uitgediept worden.

Een nieuwe opleiding voor Hergomoderatoren gaat van start in maart 2008. Drie medewerkers van BAL zullen hieraan participeren.

Daarnaast organiseert de OSBJ tweemaandelijks een intervisie rond lopende casussen. Deze bijeenkomsten worden massaal gevolgd.

Voor het voorjaar van 2008 zijn reeds drie momenten georganiseerd om het Hergoconcept verder uit te diepen rond een drietal thema's:

- de intentieverklaring en de ondertekening ervan
- de rol van de politie
- de rol van de sociale dienst

Verder zal ook de inbreng van de advocaat in de Hergo's onder de loep genomen worden. In de praktijk loopt dit vrij goed in ons arrondissement: de balie betreft ons immers in de opleiding van de nieuwe jeugdadvocaten en deze mensen zijn meestal bereid om vóór de Hergo even te overleggen over hun rol in de eigenlijke bijeenkomst.

Ook de registratie van Hergo zullen we op de agenda plaatsen. De huidige vorm van registreren is erg beperkt en dient verder uitgewerkt te worden om voldoende materiaal op te leveren voor bespreking en vergelijking.

Conclusie

De nieuwe jeugdwet heeft een kader gecreëerd waarin Hergo zich kan ontwikkelen. Er zijn middelen vrijgemaakt om in elk arrondissement van start te gaan met deze (nieuwe) vorm van herstelgerichte afhandeling. De wet heeft rond een aantal punten geen klaarheid gebracht. Het zal aan de diensten en de betrokken actoren zijn om samen de methodiek verder uit te werken.

De nieuwe start van Hergo is trager op gang gekomen dan misschien verwacht kon worden, deels op onze eigen vraag, deels doordat alle actoren geactiveerd moesten worden.

Wij hopen dat Hergo in 2008 eindelijk op kruissnelheid zal komen, in ons arrondissement, maar ook in de dertien andere. Als Hergo niet echt op gang komt, zou dit op beleidsniveau tot de conclusie kunnen leiden dat het concept niet aanslaat. Dit zouden we betreuren.

PROJECT VRIJWILLIGERS

De reeds eerder aangehaalde veranderingen kenden ook binnen de vrijwilligerswerking hun weerslag. Dit betekende dat onze aandacht voor de vrijwilligers zich het afgelopen jaar 'beperkte' tot het zo goed mogelijk **continueren van de vrijwilligerswerking**. De hoofdtak hierbij was de ondersteuning van onze vrijwilligers.

Om de zes weken vond er een terugkomavond plaats waarin er afwisselend aandacht was voor intervisie, casusbespreking, verdieping van een thema, sprekers, video, enz. Verder werden de vrijwilligers permanent gecoacht, wat wil zeggen dat zij ons in elk dossier steeds kunnen raadplegen. Het concrete bemiddelingsdossier wordt mee opgevolgd door de coach.

In 2007 zagen we onze **vrijwilligersgroep** verder slinken. Voor twee vrijwilligers was het vrijwilligersengagement niet meer combineerbaar met een veranderde professionele situatie of was er sprake van andere engagementen en doelen. Bedankt Remi en Ivo voor jullie inzet en betrokkenheid. Twee vrijwilligers mochten we in het najaar als collega's verwelkomen. Miriam in vast dienstverband en Hilde tijdelijk. Dit maakt dat momenteel nog 5 vrijwilligers actief zijn. We beschouwen dit als een logische evolutie. Aanvankelijk vroegen we een engagement van twee jaar. Momenteel zitten we al in ons derde jaar. De reden van stopzetting lag steeds extern de interesse voor het bemiddelingswerk. Ook de huidige vrijwilligersgroep geeft aan dat het bemiddelen hen nog steeds boeit en er nog voldoende uitdagingen zijn. Het slinken van de vrijwilligersgroep doet de vraag naar nieuwe vrijwilligers wel luider klinken.

INHOUDELIJKE BESPREKING VAN DE CIJFERS

Wanneer we **de cijfers** er bij nemen, zien we dat in 2007 ongeveer **20%** van onze dossiers door vrijwilligers worden gedaan. Wat opvalt is dat vrijwilligers **meer bemiddelingen opstarten en volledig doorlopen** (55%) dan de professionele bemiddelaars (43%). We merken dat de vrijwilligers de partijen zeer betrokken en intensief begeleiden in het bemiddelingsproces. Dit kan, althans op hypothetisch niveau, verklaren waarom zij meer bemiddelingen effectief opstarten en volledig afronden.

Een tweede opvallend verschil vinden we bij de inhoud van de overeenkomsten of de aard van het herstel. Bij een financieel herstel zien we in de algemene cijfers dat meer ouders de financiële kost dragen in vergelijking met vorig jaar. Bij de vrijwilligers zien we deze tendens niet en wordt **de financiële vergoeding meer door de jongere** zelf gerealiseerd via zakgeld, spaargeld, betaald werk of het vereffeningfonds. Drie van de negen aanvragen bij het vereffeningfonds vinden trouwens plaats in dossiers van vrijwilligers. Hechten vrijwilligers meer belang aan het nemen van verantwoordelijkheid door de jongere zelf? Komt het verantwoordelijkheidsgevoel van de jongere sterker naar boven wanneer een vrijwilliger zich aandient? Of gaat het hier om puur toeval? De cijfers zijn nog te beperkt om algemene conclusies te trekken. Het blijft wel interessant om dit verder op te volgen en te bevragen.

Voor het overige kenmerken de bemiddelingen van vrijwilligers zich zeer gelijkwaardig met die van de professionelen. Wanneer we kijken naar het aantal overeenkomsten, de reden van niet opgestarte dossiers, het aantal directe gesprekken, enz. leunen de cijfers zeer sterk aan bij onze algemene cijfers waarvoor we dan ook graag naar het algemene deel verwijzen.

Na een tweejarige subsidiëring door de Provincie Vlaams-Brabant ontvangen we dit jaar extra subsidies via Proximus Foundation Charity Account, beheerd door de Koning Boudewijnstichting. Op het einde van 2007 krijgen we ruimte om deze

Bal

middelen effectief aan het vrijwilligersproject te besteden en leggen we de vijf onderstaande prioriteiten vast voor het komende werkingsjaar.

UITDAGINGEN VOOR 2008

Continuering van de huidige vrijwilligersgroep

Uit de jaarlijkse evaluatiegesprekken met de vrijwilligers blijkt dat zij de wijze waarop ze ondersteund en gecoacht worden belangrijk vinden en dat dit tevens motiverend werkt. Het 'soigneren' en uitbouwen van de huidige werking vanuit de bestaande groep vormt de basis van het vrijwilligersproject. De terugkomdagen, de permanente bereikbaarheid, de coaching en de betrokkenheid van de vrijwilligers op de ruimere werking van Bal vormen hierbij essentiële kenmerken.

Start van een nieuwe vrijwilligersgroep

Om een continuering van het vrijwilligerswerk te kunnen garanderen, dringt het ontstaan van een nieuwe groep zich op. Uiteraard gaat dit gepaard met de reflectie inzake het aantal vrijwilligers dat wij wensen en welk aantal haalbaar is? Maar ook een algemene evaluatie is aangewezen. In ieder geval zijn zowel het onderzoek van de studente Katrien Nys (zie vorig jaarverslag) als de reacties die wij ontvangen van de partijen zelf bemoedigend om verder te gaan.

Naar buiten komen met een studiedag, debat, ...

Vermits de echte proefperiode achter de rug is, wensen we tijdens een studienamiddag onze ervaringen graag te delen met onze partners, andere bemiddelingdiensten, andere geïnteresseerden en het brede publiek. Maar nog belangrijker is het om op een kritische wijze gedachten te kunnen uitwisselen en te reflecteren over een aantal thema's. Naar baltraditie belooft dit een boeiende dag te worden. Uitnodiging volgt nog.

Verkenning van uitbreiding van doelgroep en methodiek

In het tweede deel van het jaar willen we verkennen wat vrijwilligers kunnen betekenen in andere projecten dan herstelbemiddeling minderjarigen. Hiervoor hebben we de luxe dat BAL een verzameling is van verschillende projecten. Kunnen vrijwilligers ook een betekenis hebben en een meerwaarde bieden bij Hergo, Herstelbemiddeling meerderjarigen en Bemiddeling in de Fase van de Strafuitvoering? Graag wensen we hierover in dialoog te gaan met de betrokken partners en zijn we tevens nieuwsgierig naar wat andere bemiddelingsdiensten minderjarigen denken over een vrijwilligerswerking.

Subsidies en wetenschappelijk onderzoek

Verdere subsidiëring en wetenschappelijk onderzoek zijn blijvende aspecten die belangrijk zijn om de werking te continueren, te evalueren en te optimaliseren. We hopen dat de overheid onze vraag naar wetenschappelijk onderzoek dit jaar wel ter harte neemt.

Na een rustig 2007 belooft 2008 boeiend en druk te worden op vrijwilligersvlak.

PROJECT 'HERGO OP SCHOOL'

INLEIDING: ALGEMEEN KADER

Opgestart in september 2006 kende het project Hergo op school in 2007 zijn eerste 'echte' werkingsjaar. Gekaderd binnen de time out-projecten in het onderwijs, tracht men met dit project een antwoord te bieden op ernstige conflictsituaties binnen de schoolcontext. Via Hergo op school krijgen de betrokken partijen de kans samen te zoeken naar een vorm van herstel voor wat er gebeurd is, onder de vorm van een bijeenkomst waar zowel dader, slachtoffer als de school aanwezig zijn.

In het arrondissement Leuven werd hiervoor een samenwerking opgezet tussen enerzijds het time outproject Koïnoor (met als werkgever Cidar vzw), en anderzijds BAL (met als werkgever Oikoten vzw): Koïnoor neemt de aanvragen voor time out op zich, terwijl voor het aspect Hergo een beroep wordt gedaan op de bemiddelaars van BAL. Doorverwijzing - hetzij via Koïnoor, hetzij rechtstreeks naar BAL - kan gebeuren door het CLB, de school (directie, leerlingbegeleiding e.a.), de betrokken partijen zelf of door externen.

Om in aanmerking te komen voor een Hergo op school, moet voldaan zijn aan een aantal voorwaarden. Zo moet er sprake zijn van een 'strafbaar feit' gepleegd door een jongere binnen de schoolcontext: feiten waarvoor (in theorie) klacht kan worden neergelegd bij de politie. Voorbeelden hiervan zijn: diefstal, agressie, vandalisme, steaming, enz. Bovendien moet er een duidelijk aanwijsbaar slachtoffer zijn, moet er schade zijn (van welke aard dan ook), en moet de jongere (minstens gedeeltelijk) de feiten erkennen. Tenslotte is het noodzakelijk dat de partijen zelf bereid zijn aan een Hergo op school deel te nemen: het gaat immers om een vrijwillig aanbod.

INHOUDELIJKE BESPREKING VAN DE CIJFERS

Bij de opstart van het project, eind 2006, verliep de doorverwijzing eerder stroef en kregen we zeer weinig aanmeldingen. Uiteraard was dit grotendeels te wijten aan de geringe bekendheid van het project, dat op dat moment door zeer weinig scholen en andere partners gekend was.

In de loop van 2007 begonnen, dankzij heel wat inspanningen op het vlak van sensibilisatie en bekendmaking, de aanmeldingen dan toch op gang te komen. Eind 2007 waren we dan ook enkele concrete ervaringen rijker.

Aanmeldingen

In de loop van 2007 werden **12 dossiers aangemeld** voor Hergo op school, voor in totaal 17 jongeren en 13 slachtoffers. Zeven aanvragen werden ook effectief opgenomen, wat betekent dat **12 jongeren en 9 slachtoffers het aanbod** van Hergo hebben gekregen.

Vijf dossiers werden **niet opgenomen**, en wel om diverse redenen: de jongere bleek niet bereid op het aanbod in te gaan (1x), er was niet voldaan aan de voorwaarden (2x), of de school besliste tot definitieve uitsluiting van de jongere (2x).

Korte analyse cijfers

Wanneer we de aangemelde en opgenomen dossiers meer in detail bekijken, kunnen we reeds enkele (voorlopige) vaststellingen doen en ons een eerste beeld vormen van de praktijk van Hergo op school in Leuven in de loop van 2007. Gezien het vrij geringe aantal dossiers, is het uiteraard niet onze bedoeling hieruit verregaande conclusies te trekken. Wel proberen we een aantal tendensen en aan-

Bal

dachtspunten aan te halen, die belangrijk kunnen zijn met het oog op de evaluatie en verdere uitbouw van het project.

Wat het **tijdstip van aanmelding** betreft, zien we een duidelijke piek in de maanden mei en oktober/november. Zelf zien we hiervoor twee mogelijke verklaringen.

Ten eerste is het einde van het schooljaar (april - mei - juni) een periode waarin scholen vaker worden geconfronteerd met incidenten met of tussen leerlingen. Vaak gaat het om leerlingen waarmee reeds vroeger in het schooljaar conflicten of problemen zijn geweest. In dat geval stelt de school zich soms de vraag: "Wat gebeurt er volgend schooljaar met deze leerling: uitsluiten of blijven?" In deze context wordt de mogelijkheid van Hergo op school vaak als 'laatste redmiddel' beschouwd...

Ten tweede werd in het begin van het schooljaar 07-08 opnieuw heel wat geïnvesteerd in verdere bekendmaking van het project. Zo werd door de overheid een studiedag georganiseerd, die massaal werd bijgewoond door actoren uit heel Vlaanderen. Ook BAL zelf lichtte het project bij verschillende actoren in de regio (scholen, CLB's) toe. Dit kan uiteraard een weerslag hebben gehad op het aantal doorverwijzingen voor Hergo op school.

De **aanmelder** is meestal de school zelf (directie, leerlingbegeleiding) of het CLB. Een enkele keer komt de vraag van de leerling (of zijn ouders) zelf, of van externen. Deze vaststelling is uiteraard niet verrassend, aangezien vooral de scholen en CLB's vertrouwd zijn met het (nieuwe) aanbod Hergo op school. Bij het ruimere publiek is het project nog veel minder gekend.

De **scholen** die in de loop van 2007 een beroep deden op Hergo op school via BAL, behoren tot verschillende onderwijsnetten (vrij secundair onderwijs, gemeenschapsonderwijs, deeltijds onderwijs en BUSO) en zijn verspreid in de regio (ruime omgeving Leuven, Aarschot, enz.).

Bal

We zien enerzijds soms dezelfde scholen terugkeren, maar anderzijds bereiken we tot nu toe ook een aantal scholen/regio's helemaal niet. Verdere bekendmaking van het project zal dus ook in 2008 een belangrijk thema blijven.

Wanneer we kijken naar de feiten die worden doorverwezen, merken we dat het erg vaak gaat om feiten waar een zeker 'fysiek aspect' aanwezig is, zoals slagen en verwondingen, bedreigingen of agressie.

Is het zo dat scholen deze feiten vaker als 'ernstig' ervaren, in vergelijking met feiten waar louter materiële schade was? Zijn scholen in deze gevallen dan ook eerder geneigd een externe dienst te betrekken bij het zoeken naar een oplossing? Voorlopig kunnen we hierop nog geen sluitend antwoord geven...

Van de **jongeren** die werden aangemeld, zijn de jongens duidelijk in de meerderheid (3/4). Bij de **slachtoffers** zagen we een gevarieerd beeld: het ging zowel om medeleerlingen (6), leerkrachten (7), als de school zelf (1).

In de zeven opgenomen dossiers vond uiteindelijk vijf keer effectief een **Hergo-bijeenkomst** plaats. (De andere twee leidden niet tot een bijeenkomst: in één dossier haakte de jongere uiteindelijk af, in het andere besliste de school vlak vóór het gesprek tot definitieve uitsluiting). In vier dossiers werd na de bijeenkomst ook een herstelplan op papier gezet, met daarin de gemaakte afspraken. Deze omvatten onder meer: het afsluiten van het conflict en de intentie om in de toekomst verdere problemen te vermijden; afspraken rond de communicatie naar de klasgroep en/of de leerkrachten; betaling van een vergoeding voor beschadigde goederen; enz.

STRUCTURELE WERKING IN 2007

In de loop van 2007 werd heel wat geïnvesteerd in de verdere uitbouw van het project, zowel binnen de regio Leuven (met de rechtstreekse samenwerkingspartners) als overkoepelend (met de overheid en andere diensten in Vlaanderen). In wat volgt geven we een beknopt overzicht:

Sensibilisatie en vorming

Regionaal

BAL investeerde in de loop van 2007 heel wat in sensibilisatie en bekendmaking van het project naar (potentiële) partners toe. Zo werd het project voorgesteld op **overlegmomenten** met CLB's, leerlingbegeleiders, directies van scholen, maar ook op de Zonale Veiligheidsraad, het Overlegplatform Bijzondere Jeugdbijstand, de werkgroep Schooluitval, de werkgroep GAJO (Geïntegreerde Aanpak Jongerenoverlast), enz. Daarnaast kregen alle scholen in de regio Leuven een **brief**, waarin het aanbod van Hergo op school werd toegelicht. Regelmatig kwamen er ook **vragen** vanuit individuele scholen en CLB's naar meer informatie. In oktober werd Hergo op school voorgesteld op de Leuvense **infomarkt** rond preventie en veiligheid in het secundair onderwijs. In het najaar van 2007 tenslotte organiseerde BAL een (praktische) **vormingsnamiddag** rond herstelgericht werken op school, specifiek gericht op CLB's en leerlingenbegeleiders.

Overkoepelend

Ook de Vlaamse overheid (departement Onderwijs en Vorming) leverde de nodige inspanningen om het project 'Hergo op school' meer bekendheid te geven. Zo werd, in samenspraak met de verschillende diensten, een algemene **folder** ontwikkeld, die zowel in het Nederlands, Frans als Arabisch werd vertaald. Daarnaast ontwierp men een **affiche**, die door de diensten kon worden verspreid onder scholen, CLB's, enz. De overheid stelde ook een **DVD** ter beschikking waarin

Bal

het project werd toegelicht, en er werden **artikels** over Hergo op school gepubliceerd in relevante tijdschriften (Caleidoscoop, Klasse, School- en Lerarendirect, Welwijs, enz.). In oktober 2007 tenslotte werd een **studienamiddag** georganiseerd rond 'de herstelgedachte op school', massaal bijgewoond door scholen, CLB's en andere actoren uit heel Vlaanderen.

Overleg

Regionaal

In de loop van 2007 vond een tiental keer overleg plaats tussen BAL en **Koïnoor**, al dan niet samen met de respectievelijke werkgevers, Oikoten vzw en Cidar vzw. Dit overleg was vooral gericht op opvolging en uitbouw van het project in de regio Leuven, zowel conceptueel als op praktisch vlak. Daarnaast werd het project besproken binnen de **reguliere overlegorganen** van BAL, zoals stuurgroep en Samenwerkingsverband HCA. Ook met **Arktos** Vlaams-Brabant, dat Hergo op school organiseert in Diest, werden afspraken gemaakt, onder meer rond onderlinge afstemming en eventuele doorverwijzing.

Overkoepelend

Op initiatief van het Departement Onderwijs en Vorming vond enkele keren een **infovergadering** plaats over time-out en Hergo. Hierop werden vertegenwoordigers van alle diensten uitgenodigd. Thema's als bevraging van de praktijk bij de verschillende diensten, inventarisatie van knelpunten, afspraken rond registratie, subsidieregeling, enz. kwamen hier aan bod. Daarnaast werd een vijftal **interviewmomenten** georganiseerd, waar vooral werd ingegaan op meer inhoudelijke aspecten. Zo was er ruimte voor casusbespreking en werden knelpunten besproken waarmee de verschillende projecten in de praktijk worden geconfronteerd (methodisch, conceptueel, praktisch).

KRITISCHE REFLECTIE EN AANDACHTSPUNTEN 2008

Het project 'Hergo op school', opgezet als een proefproject, werd vooraf niet volledig conceptueel uitgewerkt. Gedurende het afgelopen jaar werd het project echter, op basis van concrete ervaringen in de praktijk, verder uitgebouwd en verfijnd. De afgelopen maanden kregen we dan ook een zicht op enkele sterktes en knelpunten binnen het project. In wat volgt formuleren we kort enkele bedenkingen en aandachtspunten, die belangrijk zijn met het oog op de evaluatie en continuering van het project naar volgend jaar toe.

Reeds bij aanvang van het project was er onduidelijkheid over de **identiteit en invulling** van het concept 'Hergo op school'. Om welke methodiek gaat het? Wat zijn de verschillen met de 'gewone' Hergo, doorverwezen door de jeugdrechter? Welke feiten komen (niet) in aanmerking en waarom? ...

Dit bleef ook gedurende het afgelopen jaar een belangrijke vraag, waarop nog lang niet alle antwoorden werden gevonden. Het blijft telkens opnieuw een uitdaging om na te gaan welke dossiers wel of niet in aanmerking komen voor Hergo op school. Wat doe je bijvoorbeeld wanneer een slachtoffer afhaakt? (Organiseer je dan een Hergo waarop alleen de jongere en de school vertegenwoordigd zijn, of moet er minimale inbreng vanuit het slachtoffer zijn?) Wat met algemeen probleemgedrag op school, of verstoorde klasdynamieken: kan je hier iets mee in het kader van een Hergo op school? Wie bepaalt de 'ernst' van de feiten? Wat als er geen duidelijkheid of discussie is over de posities dader - slachtoffer? Ook naar methodiek toe blijven vragen bestaan: wat is de rol van de school tijdens de bijeenkomst? Hoe belangrijk zijn steunfiguren en wat als er geen of weinig zijn? Voorzie je al dan niet privé-overleg voor de jongere en zijn steunfiguren? Wat met deelname van (relevante) externen aan de bijeenkomst (als deelnemer of observator)?

Bal

Momenteel is het zo dat dossier per dossier wordt bekeken of het in aanmerking komt, en zo ja, hoe het methodisch kan worden ingevuld. Aangezien het gaat om een experimenteel project, hebben we immers wel de ruimte om effectief een aantal zaken uit te proberen en nadien te evalueren. Hopelijk geeft dit ons na verloop van tijd genoeg materiaal om het project te evalueren en bij te sturen naar de toekomst toe.

Een ander knelpunt dat we vorig jaar reeds aanhaalden, is de **verhouding tot en communicatie met de gerechtelijke instanties** (politie en parket). Vaak wordt, naar aanleiding van feiten op school, immers ook klacht neergelegd bij de politie. Daardoor wordt als het ware de 'gerechtelijke molen' in gang gezet: de gerechtelijke of maatschappelijke reactie op het conflict treedt op dat moment in werking. Deze loopt niet alleen parallel aan Hergo op school, maar interfereert er soms ook mee. Partijen zitten zelf vaak met heel wat vragen hieromtrent, waardoor het meestal ook een belangrijk thema is tijdens de Hergo. Bovendien zou het kunnen dat in deze dossiers op een later tijdstip door het parket nog eens een aanbod van bemiddeling wordt gedaan aan de partijen... waarbij partijen de reactie kunnen hebben: "maar we hebben toch al bemiddeld?"

We kunnen ons dan ook de vraag stellen of en in hoeverre politie en/of parket op de hoogte moeten worden gebracht van het plaatsvinden van een Hergo op school (en het herstelplan dat hieruit voortgekomen is). Dit kan immers zeer relevante informatie zijn, onder meer met het oog op de verdere afhandeling van het dossier. Op die manier zou je ook een 'dubbel aanbod' van bemiddeling voor dezelfde feiten kunnen vermijden. Momenteel hanteren we de richtlijn dat de partijen zelf (in onderlinge overeenstemming) deze informatie kunnen doorgeven aan de gerechtelijke instanties. Zij kunnen bijvoorbeeld in hun verklaring vermelden dat er een Hergo op school plaats vond, en eventueel het herstelplan overmaken, zodat dit aan het dossier kan worden toegevoegd. Vanuit de bemiddelingsdienst wordt voorlopig niet gerapporteerd. In theorie kan worden meegedeeld dat voor een bepaald feit een Hergo op school heeft plaatsgevonden (zonder verdere informatie), maar in de praktijk gebeurt dit voorlopig niet. Meestal is dit wel een

Bal

thema dat tijdens het overleg met alle partijen wordt besproken en waarrond afspraken worden gemaakt. Alleszins blijft dit een aspect waarover nog lang niet het laatste woord is gezegd!

Een volgende vraag die we onszelf stellen is of Hergo op school als **methodiek wel geschikt is voor alle jongeren**. Wat bijvoorbeeld met jongeren uit het Bijzonder Onderwijs, erg jonge kinderen (12-13 jaar) of jongeren met een specifieke problematiek? Is Hergo als methodiek daar wel haalbaar en zinvol? In een aantal concrete dossiers hebben we reeds ervaren dat dit allesbehalve evident is en dat soms een ietwat andere aanpak vereist is. Het gaat immers om een erg formele en ingrijpende methodiek, die heel wat inspanningen en inbreng verwacht van de jongere zelf. Moeten we in die gevallen misschien eerder denken aan andere 'herstelgerichte' invullingen, zoals een gewoon bemiddelingsgesprek of een klasgesprek? Maar: past dit dan nog wel binnen het project Hergo op school of is dit eerder iets waarvoor we doorverwijzen naar andere diensten? Kortom, meer algemeen gesteld: welke mogelijkheden kunnen en willen we aanbieden binnen het project, om op een herstelgerichte manier om te gaan met conflicten op school?

Alleszins gaat het om een experimenteel project, waardoor er wel de nodige ruimte is voor flexibiliteit en een 'gepersonaliseerde' invulling van Hergo in individuele dossiers. Uiteindelijk is Hergo slechts één mogelijke methodiek van herstelgericht werken op school en bestaat er daarnaast een heel gamma aan andere mogelijkheden. Aan ons om na te gaan hoe we het aanbod concreet vorm willen en kunnen geven...

Tot slot: op dit moment is er nog geen duidelijkheid over de **toekomst van het project** Hergo op school. Voorlopig voorziet de overheid subsidiëring tot en met het schooljaar 2008-2009. Wat daarna zal gebeuren is echter een groot vraagteken. Blijft Hergo op school gesitueerd binnen de time-outprojecten, of wordt het ervan losgekoppeld? Zullen de CLB's in de toekomst Hergo's (kunnen) uitvoeren? Hoe zal het project verder ingevuld en ingebed worden? De vragen zijn er, op de antwoorden is het voorlopig nog even wachten...

Bal

Alleszins blijven we vanuit BAL voorlopig verder investeren in het project, en wel om twee redenen. We merken dat nog steeds in heel wat reguliere dossiers, doorverwezen door het parket, sprake is van feiten binnen de schoolcontext. Via het project Hergo op school krijgen we om te beginnen de kans korter op de bal te spelen, waardoor partijen vrij snel samen op zoek kunnen gaan naar een vorm van herstel. Bovendien hebben we nu wél het mandaat om de school te betrekken bij het zoeken naar herstel, wat in onze 'gewone' dossiers meestal niet het geval is. Het project biedt dus heel wat mogelijkheden, die volgens ons zeker de moeite waard zijn om verder te exploreren...

Op 23 november 2007 organiseert het Provinciaal Vereffeningfonds Vlaams-Brabant een discussie- en reflectiemoment. Op deze bijeenkomst presenteert Leo Van Garsse, ex-medewerker van Oikoten, een gewaardeerde uiteenzetting over het ontstaan van het Vereffeningfonds. Hierin brengt hij de oorsprong van de Oikoten-filosofie op een boeiende manier opnieuw tot leven.

Hieronder vindt U de tekst.

FINALITEIT EN OORSPRONG VAN HET PROVINCIAAL VEREFFENINGSFONDS

Mij werd gevraagd om, vanuit de achtergrond van de oprichtingsgeschiedenis, te spreken over de *'oorsprong en de finaliteit van het vereffeningfonds'*.

Ik heb wat weerstand tegen de titel en wel om drie redenen.

Een eerste reden is dat ik in de uitnodiging van deze studiedag word aangekondigd als "peetvader" van het vereffeningfonds. Dit klopt slechts gedeeltelijk. Van meet af aan waren bij de oprichting van het vereffeningfonds in 1991 meerdere personen betrokken. Heel in het bijzonder wil ik mijn collega van indertijd vermelden, met name Mon Vandekeybus. Mon heeft samen met mij en met anderen zeer intensief rond deze materie gewerkt. Verder hebben prof. Lieven Dupont en Remy Van Beeck zaliger met hun ideeën een grote verdienste gehad. Voor de goede orde en met groot respect voor al deze mensen is het wenselijk dit even duidelijk te stellen.

Een tweede weerstand ligt in het feit dat de koppeling tussen oorsprong en finaliteit precies lijkt te suggereren dat het verleden normatief dient te zijn voor de huidige praktijk. Alsof het verleden moet gaan bepalen wat vandaag moet gedaan worden. Ik denk dat dit maar gedeeltelijk het geval is. Alle respect is op zijn plaats voor de intussen fors gewijzigde omstandigheden die inderdaad kun-

Bal

nen leiden tot een ander soort beleid en andere beslissingen. Maar aan de andere kant kan het verleden een punt van referentie en een baken zijn.

En dat brengt me meteen bij mijn derde weerstand. Want om dat baken te betekenen, volstaat het verhaal over de opeenvolgende feiten en etappes uit de geschiedenis niet. Belangrijker zijn de motieven, de redenen waarom deze of gene beslissing werd genomen of voor dit of dat standpunt werd gekozen. En dat wordt meteen een complexere uitleg, die verder reikt dan het oude gekende verhaal. Het vraagt meer van de verteller en onvermijdelijk ook van de toehoorder.

Waarom de uitnodiging toch maar aangenomen?

Dat ik toch heb toegezegd, heeft te maken met een zekere bezorgdheid over de fase waarin het vereffeningsfonds zich momenteel bevindt. Het vereffeningsfonds bevindt zich in woelig water. Ik zie op zijn minst drie stroomversnellingen die op ons afkomen, elk met een hele reeks positieve mogelijkheden maar misschien ook met bepaalde risico's.

Een eerste is de territoriale uitbreiding van het aanbod van het vereffeningsfonds.

Zeer recent mogen we spreken van een territoriale veralgemening: alle Vlaamse provincies beschikken nu over een soortgelijk fonds. Dit is een geheel nieuw en bijzonder bemoedigend gegeven. Ik ben het ook eens met mevrouw de gedeputeerde dat hiermee een zeker risico van versnippering op de loer ligt. Dat is nieuw.

Een tweede stroomversnelling die zich aandient, is inderdaad de fameuze nieuwe wet op de jeugdbescherming. Bemiddeling heeft hierin een uiterst prominente plaats gekregen. Hierdoor moeten we ons zeker voorbereiden op een forse toename van het aantal aanvragen naar bemiddeling toe en in het zog daarvan een forse toename van aanvragen bij het vereffeningsfonds. Het kan in de nabije toekomst dan ook voor de eerste keer zijn dat het vereffeningsfonds in zijn ge-

Bal

schiedenis onder een kwantitatieve druk komt te staan. De uitdaging zal zijn: hoe gaan we hiermee om? Wat zijn hiervan de effecten?

Een derde stroomversnelling is de plotse officiële erkenning van het vereffeningfonds. Het vereffeningfonds was tot nu toe niets anders dan een officieus "project" in de schaduw van de bemiddelingspraktijk. Sinds kort wordt het meer en meer vermeld en beschreven in officiële teksten, zelfs in regelgevende documenten. U vindt het fonds impliciet terug in de "Memorie van Toelichting" bij de nieuwe wet op de jeugdbescherming. Het fonds wordt hier in verband gebracht met de mogelijkheid/maatregel voor de jongeren om betaalde arbeid te verrichten met het oog op de vergoeding van de slachtoffers.

Dat is ook weer een nieuw gegeven. De interessante en bemoedigende zijde is dat we deze erkenning nodig hebben. Maar anderzijds is de vraag of het precies deze erkenning is die we nodig hebben? Welke prijs betalen we voor de plaats die hier aan het vereffeningfonds wordt gegeven? Ligt de essentie van het vereffeningfonds in de vergoeding van het slachtoffer door de jongere? Indien ja, wat betekent dat voor het principe van vrijwilligheid?

Bij elk van deze stroomversnellingen zijn er dus pro's en contra's. Telkens is het de vraag of men zich mag laten meedrijven of eerder dient tegen te sturen. En misschien betekent die vraag een confrontatie met de keuzes en de motieven uit de ontstaansgeschiedenis?

Het is alleszins duidelijk dat wij op dit moment met het vereffeningfonds op een zeer belangrijk kruispunt staan. Enige conceptuele reflectie hierbij is niet enkel zinvol, maar zelfs broodnodig.

Ik deel mijn verhaal op in drie hoofdstukken.

Eerst sta ik stil bij de *evolutie* van het fonds als instrument voor de jongeren in de bemiddeling. Het *fonds als methode*, zeg maar. Dit is een oud verhaal¹ en sommigen onder u zullen het al meerdere keren hebben gehoord. Ik verontschuldig mij daarvoor. Aan de andere kant is het voor velen ook toch nog relatief nieuw. Het lijkt dan ook zinvol om de verschillende stappen die daarin zijn gezet nog even bij te brengen.

In het tweede deel van het verhaal wil ik ingaan op het fundamentele "ideologische" uitgangspunt dat dit allemaal schraagt. Hierbij doelen we op het principe van de *emancipatorische pedagogiek*. In dit deel, vanuit emancipatorisch insteek, dient geïllustreerd in welke belangrijke mate dit fonds niet enkel de jonge delinquent, maar misschien zelfs op de eerste plaats de samenleving als geheel tot "cliënt" heeft. En dat lijkt mij in de huidige omstandigheden een uitermate belangrijk punt.

In derde instantie wil ik deze bedenkingen nog kort confronteren met de huidige evoluties en met de drie hierboven genoemde stroomversnellingen.

1. Korte geschiedenis van het vereffeningfonds als methodiek

Het verhaal begint bij de vzw Oikoten te Tildonk, die als organisatie vooral bekend is door het organiseren van voettochten voor jonge delinquenten naar Santiago de Compostela. Hiermee werd in 1982 gestart.² Het initiatief kent intussen een forse uitbreiding. Relevant in deze context is de hypothese achter die tochten. Het pedagogisch opzet lag erin de jongere te confronteren. Men ging er echter van uit dat deze confrontatie sterker kon zijn en méér kon bijbrengen als ze, eerder dan in een strafcontext, in een succeservaring werd gevat.

¹ Zie hierover o.m.: L. Van Garsse, 'Historiek van het Vereffeningfonds' in *Het Provinciaal Vereffeningfonds; Het experiment voorbij*, Verslagboek Seminarierreeks, Provincie Vlaams Brabant, 1999, p.10-15.

² '20 jaar Oikoten', Onuitgegeven Jubileumbrochure, Oikoten VZW, Tildonk, 2003.

Bal

Men hoopte op deze wijze rechtstreeks te kunnen bijdragen tot een positief zelfbeeld van de jongere en hierdoor tot een grotere capaciteit van verantwoordelijkheid te komen.

Die hypothese werd getoetst in de praktijk van de tochten maar ook via een meer systematisch follow-up onderzoek³. De conclusie bevestigde het uitgangspunt. De tocht bleek, vanwege zijn uitgesproken positieve connotatie in de geschiedenis van de jongeren, een motor tot het herwinnen van geloofwaardigheid ten aanzien van zichzelf en bij hun omgeving. Sterker nog: deze geloofwaardigheid ten aanzien van de relevante derden bleek één van de meest dominante factoren in de individuele kans van de jongere op maatschappelijke integratie.

Het bracht ons tot een verregaande en wat provocerende stelling:

Als de maatschappelijke reactie op criminaliteit effectief wil zijn, dan dient ze, eerder dan afbreuk te doen aan geloofwaardigheid en zelfrespect, hiertoe gericht bij te dragen.

In 1987 werd Oikoten door de Vlaamse overheid uitgedaagd de eigen filosofie ook toe te passen in de uitwerking van alternatieven voor "first offenders" of jongeren die voor de eerste keer feiten pleegden.⁴ Maar waar vonden we geloofwaardigheid? Een langdurige voettocht behoorde hier alvast niet tot de mogelijkheden. Evenwel, net als bij de voettocht, werd gericht gezocht naar een vorm van zorgzame uitdaging op het eigen kunnen van de jongere. En ook hier moest het antwoord van de jongere zelf kunnen komen, in alle onvoorspelbaarheid, zoals bij de tocht.

Anders gezegd:

Geloofwaardigheid dient bij uitstek gezocht in de sfeer van een uitnodiging tot verantwoordelijkheid.

³ L. Van Garsse, 'Waarheen leidt de Tocht? Evaluatie van de Oikoten-tochten als hefboom tot maatschappelijke integratie van jongeren uit de Bijzondere Jeugdbijstand', onuitgegeven onderzoeksrapport, Oikoten VZW, Tildonk, 1993.

⁴ L. Van Garsse, 'Praktijk en Wetenschap. Drie bedrijven uit de ontwikkelingsgeschiedenis van een bemiddelingspraktijk, in L. Dupont en F. Hutsebaut, (eds), *Herstelrecht tussen Toekomst en Verleden, Liber Amicorum Tony Peters*, Universitaire Pers, Leuven 2001, p.515-531.

Bal

Het werd een zoeken naar een plaats, een zone, waarin de jongere tastbaar en reëel verantwoordelijkheid kon opnemen en zodoende een getuigenis kon afleggen van zijn constructieve capaciteit. De 'pedagogische constructie' van een artificieel 'herstel' moest hierbij plaats kunnen ruimen voor de harde, koppige realiteit van de concrete beleving van concrete mensen.

Het was deze zoektocht die al gauw aanleiding gaf tot de praktijk van bemiddeling. Men ging het slachtoffer opzoeken met de hoop om in de dialoog tussen dader en slachtoffer de zone te vinden waar de jongere inderdaad in staat zou zijn zichzelf geloofwaardig te manifesteren. En dat lukte aardig. Want, in tegenstelling tot de verwachtingen van velen, bleek het slachtoffer hierop veelal aanspreekbaar. Dat was op zich reeds een succes.

Maar de problemen waren hiermee niet opgelost. In de relatie met dat slachtoffer bleek de jongere op de vraag van het slachtoffer naar financiële vergoeding, met lege handen te staan. Vaak waren het dan de ouders die dienden tussen te komen, waarop de beoogde geloofwaardigheid van de jongere erg ver te zoeken was.

Het bracht Oikoten tot een derde, al even provocerende stelling:

Het heeft geen zin mensen te confronteren met verantwoordelijkheid als we hen tegelijkertijd niet voorzien in de middelen om deze verantwoordelijkheid ook daadwerkelijk op te nemen.

Dit motief was vanaf 1991 de rechtstreekse aanleiding tot het concipiëren van het vereffeningsfonds. Dit fonds had dus van meet af aan eerder een dader- en herstelgerichte, dan een slachtoffergerichte finaliteit.

Het onderliggende gehanteerde concept van 'responsabiliseren' lag veeleer in het bemoedigend aanreiken van een *mogelijkheid* tot verantwoordelijkheid, dan op het verhogen van de druk tot het opnemen ervan.

Dit uitnodigen tot verantwoordelijkheid is de mede-opdracht van de samenleving als geheel.

Bal

Want inderdaad, wie dient voor deze uitnodiging tot verantwoordelijkheid best de middelen ter beschikking te stellen? Aanvankelijk was dit het fonds zelf, samengesteld uit giften van particulieren en bedrijven. De motieven hiervoor lagen dikwijls in een geloof in de bemiddeling en een ondersteuning van de creativiteit binnen de organisatie. Hiermee bleef het statuut van het fonds echter onduidelijk. De bemiddelaars van Oikoten hadden het fonds als het ware in de achterzak zitten en het was aan de jongeren, de ouders en de slachtoffers vaak moeilijk uit te leggen hoe één en ander nu echt in elkaar zat. Het leek alsof de bemiddelaar, naar eigen goeddunken, het geld al dan niet ter beschikking kon stellen. Dit was moeilijk te verantwoorden.

Op basis van deze ervaring besloot men daarom na enkele jaren dat het wenselijk was dit fonds meer te officialiseren. Een bestuurlijke overheid of een officiële instantie vanuit de samenleving moest het fonds als het ware overnemen. De toegang tot het fonds zou hierdoor onafhankelijker van de bemiddelaar komen te staan. Misschien nog belangrijker was het feit dat de samenleving hiermee op een wat formele manier een tastbare rol zou opnemen in het uitnodigen van burgers tot communicatie, pacificatie en onderlinge verantwoordelijkheid.

Gesprekken met de provincie Vlaams Brabant werden aangeknoopt. Algauw bleek men hier bereid op de vraag in te gaan. Met de keuze voor een situering op het provinciaal niveau werd, achteraf bekeken, een zeer gelukkige stap gezet in de ontwikkeling van het vereffeningsfonds.

Maar waarom eigenlijk? Hoe deze stap van een pedagogische benadering naar een appél op maatschappelijke verantwoordelijkheid verklaren? Intuïtief zullen velen ermee akkoord gaan dat het inderdaad geen zin heeft mensen aan te spreken op hun verantwoordelijkheid als ze daar niks mee kunnen doen. Anderzijds lijkt het zowel maatschappelijk als individueel van groot belang dat normovertreding consequent gevolgd wordt door een gericht appél op verantwoordelijkheid, ook bij hen die op het eerste zicht niet capabel zijn hier iets tegenover te stellen. En dan is natuurlijk de vraag wie dan voor de middelen moet zorgen? Wie moet het gebrek aan capaciteit compenseren?

Een antwoord op deze vraag brengt ons bij het tweede deel in deze toelichting.

2. Van een individueel naar een ethisch perspectief

2.1. Een mens- én maatschappijbeeld:

Het vereffeningsfonds kadert, in de geest van de vereniging Oikoten die aan het project het levenslicht gaf, in een benadering die we kort kunnen omschrijven als 'emancipatorische pedagogiek'. Een toelichting bij dit begrip geeft bijna onvermijdelijk aanleiding tot diepe filosofische reflecties, waarbij het laatste woord zich voortdurend laat uitstellen tot een verdieping van waar het eigenlijk om gaat. Eigenlijk ben ik van oordeel dat dit soort reflecties tegenwoordig veel te weinig naar waarde worden geschat. Maar anderzijds realiseer ik me dat dit wellicht niet de plaats is voor wijsgerig studiewerk.

In het kader van de vragen die ons vandaag aangaande het fonds bezighouden, lijkt het me niettemin belangrijk minstens op een uiterst beknopte, gecondenseerde wijze, stil te staan bij de inhoud van dit achterliggend ideologische kader. We stoten hierbij enerzijds op een mensbeeld, maar anderzijds ook op een beeld van wat een 'humane samenleving' moet zijn.

2.2. De zichzelf wordende mens

Voor het achterliggende mensbeeld kan op vele plaatsen inspiratie worden geput. Ik verwijs zelf nogal graag naar ogenschijnlijk al wat 'gedateerde' auteurs in de psycho-therapeutische sfeer als C. Rogers⁵ en E. Gendlin⁶. De figuur die uit hun werk opduikt, is deze van de wordende mens, de mens die nooit is wat hij is, maar zich steeds en voortdurend in evolutie bevindt, op weg om zijn eigen identiteit te vestigen.

⁵ C. Rogers o.m. met zijn boek onder de tekenisvolle titel: "Persoon worden". Rogers, C, *On becoming a person*, Boston, Houghton Mifflin, 1961

⁶ Gendlin, E.T., A theory of personality change, in P. Worchel & D.Byrne, *Personality Change*, New York, Wiley, 1964.

Bal

Dit vestigen van eigen identiteit vindt plaats in een voortdurende verhouding met de context waarin men zich bevindt. Maar de uitdaging voor het individu is erin gelegen deze context voortdurend te overstijgen en op een eigen manier ten aanzien van de eigen persoon een plaats te geven. Precies waar deze evolutie op houdt of stilvalt, stelt zich een probleem en dreigt het oorspronkelijke wor- dingsproces te verstikken.

Een mens valt immers nooit zondermeer samen met de omstandigheden waarin hij zich bevindt, noch met de definities die de medemens of de sociale context op hem afvuurt. Zo is iemand die steelt nooit zondermeer 'een dief' of iemand die jong is nooit zondermeer 'een kind'. En vanuit het wezen van zijn mens-zijn zal hij steeds trachten dit beeld te overstijgen, hoe moeilijk ook. In dit over- stijgen immers vestigt hij, steeds opnieuw en nooit definitief, een eigen identi- teit. Iemand erkennen in zijn mens-zijn, is geloven in zijn wil en zijn capaciteit tot deze vorm van emancipatie

2.3. Een "humane samenleving"

Dit mensbeeld plaatst de mens in een voortdurende dynamiek, niet enkel op de tijdslijn naar geleidelijk méér en méér 'zichzelf zijn', maar ook in een voortdu- rende interactie met zijn omgeving. Deze positie is kwetsbaar. Ze roept een af- hankelijkheid op van de buitenwereld. Het is dat ook niet zonder reden dat au- teurs zoals Rogers zich al gauw ook zijn gaan bezighouden met de maatschappe- lijke randvoorwaarden⁷. Eén en ander is nog veel sterker terug te vinden bij au- teurs als P. Freire, met zijn nog steeds zeer leeswaardige boek 'De pedagogie van de verdrukten', en niet in het minst ook I. Illich.⁸

⁷ Rogers schreef in dit verband o.m. het controversiële boek "De stille revolutie".

⁸ P. Freire, 'Pedagogy of the oppressed', door ons gelezen in de Nederlandse vertaling "Pedagogie van de verdrukten", In den Toren, Baarn, 1972.

I. Illich, 'Ontscholing van de maatschappij', (oorspr. 'The alternative to schooling' 1970), Het Wereldvenster, Baarn, 1972.

I. Illich, 'Het recht op nuttige werkloosheid', (oorspr. "The right to useful unemployment") Het Wereldvenster, Baarn, 1978.

Bal

Want zo evident is dit worden van de mens niet. Het is duidelijk dat de omstandigheden dit wordingsproces kunnen bemoeilijken of zelfs geheel en al verhinderen. En zo tekent zich een variëteit af tussen méér en minder humane samenlevingen.

In de geest van Freire en Illich wantrouwt de humane samenleving de mechanismen van institutionalisering en standaardisatie. Een humane samenleving heeft bovenal oog en oor voor de uitzondering, datgene wat uit de band springt en niet in het schema past. Een humane samenleving beoordeelt haar instituten op de mate waarin ze aan deze uitzondering ruimte geven en waarin ze zich hiertegenover op een creatieve en respectvolle manier kunnen organiseren. Een humane samenleving wordt wantrouwig als elk probleem geruisloos van een oplossing wordt voorzien en wanneer het debat en de controversie uitblijft. Bovenal gaat het om een samenleving die de individuele uitzondering, in al zijn oorspronkelijkheid, actief uitnodigt en verwelkomt.

2.4. Een averechts pedagogisch concept.

Het hoeft geen betoog dat de jongeren in hun wordingsproces een erg kwetsbare groep vormen. Méér nog dan volwassenen zijn ze op allerlei manieren met huid en haar betrokken en gebonden aan hun omgeving zonder dat ze al veel kans hebben gehad zich ten aanzien van diverse contexten te manifesteren. Dit maakt hen uiterst vatbaar voor vormen van externe determinatie, waarvoor zij (en indirect ook de samenleving) vaak, ook op langere termijn, een hoge prijs betalen. Dit gegeven wettigt een bijzondere aandacht ten aanzien van deze groep en geeft de samenleving een pedagogische verantwoordelijkheid.

Maar over welk soort pedagogie spreken we hier? Wat behelst deze maatschappelijke verantwoordelijkheid precies? In de idee van het 'opvoeden tot emancipatie' zit ergens een gevaarlijke paradox. Ik permitteer me een verwijzing naar een boeiende tekst van prof. J. Masschelein naar aanleiding van een reflectie

Bal

over de Oikoten-tochten. Onder de titel 'De pedagogie van de ontwapening'⁹, verduidelijkt hij hoe 'averechts' dit soort opvoedingsverantwoordelijkheid eigenlijk wel is. Het appel hieruit richt zich niet zozeer op de jonge opvoeding, maar veeleer op de samenleving. Het gaat niet zozeer om batterijen van revolutionaire methoden en technieken, doch veeleer om het ethisch appel aan de samenleving om haar neiging tot beheersing en bepaling op te schorten en zo ruimte te scheppen voor de eigen keuzes en initiatieven van de jongere in kwestie. Het gaat om de oproep tot creëren van uitnodigende ruimtes voor onvoorspelbaarheid. De basis voor deze kwetsbare, ontwapenende aanpak is gelegen in het principiële vertrouwen in de jongere en de fundamentele erkenning van de jongere met zijn capaciteit als 'zichzelf wordende mens'. Dit vertrouwen is niet naïef, maar gaat terug op de stelling dat we in een humane samenleving tot deze vorm van vertrouwen en erkenning ethisch verplicht zijn.

2.5. Het vereffeningfonds als ethisch appél: een klein fietsje met een grote bel

Het brengt ons tot de stelling dat de intentionaliteit van een emancipatorische pedagogiek en de methoden en strategieën die van hieruit worden ontwikkeld allicht eerder op de samenleving als geheel dan op de jongeren zijn gericht. Eerder dan het doelbewust 'veranderen' van de jongere gaat het hierbij om het 'humaniseren van de samenleving'. In de woorden van Freire is dit te begrijpen als "het toegankelijk maken van de samenleving voor oorspronkelijke, identiteitsbevorderende menselijke activiteit".¹⁰

De Oikoten-tochten en het oorspronkelijke vereffeningfonds moeten vanuit deze invalshoek bekeken worden. Ten aanzien van de beperkte individuele caseload in deze projecten, is de investering op het eerste gezicht enorm en vaak bijna onverantwoord groot. Deze indruk wordt gecorrigeerd van zodra in het vizier komt dat niet zozeer het individuele dossier, maar de betrokkenheid van

⁹ J. Masschelein, 'De strategie van de Ontwapening: De pijn wakker houden, het verlangen wekken; Een antwoord op de zogenaamde perspectiefloosheid?' *Oikoten VZW, Jaarverslag 1996*, p. 152-165.

¹⁰ P. Freire, *Culturele Actie voor Vrijheid*, Baarn, In den Toren, 1974, p.50.

Bal

allerlei personen en organisaties de ware kern van de zaak uitmaakt. In de beide gevallen van de tocht en het fonds gaat het inderdaad om kleine fietsjes met een grote maatschappelijke bel.

Het gaat bij uitstek om projecten die bovenal maatschappelijk willen mobiliseren.

De volgende vraag betreft de richting waarin deze samenleving dient te worden gemobiliseerd, in het kader van 'humaniseren'. Als niet zozeer de jongeren, maar vooral de diverse betrokken instanties in de samenleving 'cliënt' zijn van deze wijze van aanpak, hoe worden ze dan beïnvloed? Welk appél gaat er precies uit van een gegeven als het vereffeningfonds? We sommen enkele elementen op. Vooreerst gaat het om de promotie van het uitstel in de toepassing van de snelle, evidente beslissing. We spreken over de ruimte om te luisteren naar de eigenheid en de volsterkte uitzonderlijkheid van (in principe) elk individueel 'geval'. Verder gaat het om de promotie van de bereidheid onder de geïnstitutionaliseerde benaderingen om zich gezamenlijk creatief aan het denken te zetten. Dit in het besef van een noodzakelijke onderlinge complementariteit. Bij het vereffeningfonds is het typisch dat dit van de leden van het comité wordt gevraagd. Een volgend element betreft de creativiteit en de inventiviteit in het zoeken naar praktische mogelijkheden en middelen. In het geval van het fonds komt hier de zoektocht naar sponsoring en telkens weer nieuwe tewerkstellingsplaatsen in het vizier.

Tenslotte is de werking erop gericht dat elk van de betrokken personen en instanties de ervaring met deze creatieve aanpak in de verschillende individuele dossiers zou aanwenden als inspiratiebron voor de eigen verdere aanpak in de reguliere werking. Voor wat het fonds betreft, refereer ik hier naar het getuigenis van gehandicapteninstellingen en bejaardentehuizen die in het aanbieden van vrijwilligerswerk voor jonge delinquenten voor zichzelf én voor hun reguliere doelgroep (gehandicapten, bejaarden) plots een geheel nieuwe en uitdagende maatschappelijke rol en positionering in het vizier krijgen.

Misschien liggen de grootste effecten van het vereffeningfonds precies in de sfeer die ons op het eerste gezicht het meest voorkomt als overbodig, toevallig of inefficiënt: de tijdrovende discussies op de comités, de herhaaldelijke ver-

kennende of evaluerende gesprekken met de tewerkstellingsplaatsen, de pleidooien voor sponsoring uit verschillende hoeken, de lastige telefoongesprekken met de verzekeraars en de advocaten ... Misschien is het vooral in die aspecten dat het fonds op zijn werking dient geëvalueerd. Dat is alvast mijn overtuiging.

3. Toetsing aan de huidige stand van zaken

Vanuit het voorgaande willen we nog kort de actuele stand van zaken bekijken. We staan hierbij stil bij de drie hoger gesignaleerde "stroomversnellingen".

3.1. Pleidooi voor éénvormige specialisatie in diversiteit

De territoriale veralgemening van het aanbod van het vereffeningfonds in Vlaanderen doet inderdaad een bekommernis rijzen inzake de éénvormigheid van dit aanbod. Terecht wordt in dit verband gepleit voor geregelde contacten tussen de diverse provincies en groeien hier en daar ideeën naar meer gezamenlijke ondersteuning van het beleid rond dit provinciaal aanbod. Het is inderdaad niet aangewezen dat de fondsen elk een geheel eigen koers zouden varen. Het aanbod zou hiermee versnipperen en voor de burgers moeilijk herkenbaar zijn.

Een zekere homogeniteit in aanpak is dus op zijn plaats. Maar de vraag is waarin deze homogeniteit precies moet liggen. Het kan immers niet de bedoeling zijn dat het vereffeningfonds zelf gaat functioneren als een mini-instituut, van waaruit op een volstrekt voorspelbare, gestandaardiseerde wijze wordt ingegaan op dossiers die door bemiddelaars overal op dezelfde, gestandaardiseerde wijze worden voorbereid en uitgeschreven. Ik droom veeleer van provinciale fondsen die met elkaar uitwisselen over de wijze en de motieven waarmee ze, telkens op nieuwe manieren, creatief zijn ingegaan op specifieke situaties die hen werden voorgelegd en hoe ze hierbij een beroep hebben gedaan op weer nieuwe maatschappelijke mogelijkheden en weer nieuwe provocerende 'uitzonderingen' tot stand hebben gebracht, liefst met alle discussie van dien.

Deze opstelling lijkt ogenschijnlijk in botsing met het principe van rechtsgelijkheid. Maar gaat het bij het fonds niet in de eerste plaats om het recht van de

Bal

jongere, het slachtoffer, de ouders om als oorspronkelijk principieel onverge-lijikbaar individu te worden beluisterd en behandeld? In functie hiervan, moet de uitzondering dan de regel niet zijn in de beslissingen van de diverse comités, eerder dan het zoeken naar "vaste criteria"?

3.2. De kwantitatieve druk: bedreiging of opportuniteit ?

De recente regelgeving inzake bemiddeling zal de diverse vereffeningsfondsen wellicht voor het eerst onder een zekere kwantitatieve druk brengen. Dit hoeft op zich niet echt een probleem te zijn, maar er zijn niettemin risico's.

In een rampscenario gaat men onder tijdsdruk in de diverse provincies naar fondsen die een steeds belangrijker plaats innemen op de provinciale begroting, vanwege de steeds groeiende behoefte aan de voorspelbare beschikbaarheid van voldoende middelen. In hetzelfde scenario zouden er dan overal lijsten van tewerkstellingsplaatsen ontstaan waar een toenemend aantal jongeren jaarlijks in telkens weer soortgelijk 'humanitair werk' worden ingeschakeld.

In dit scenario is de vraag wat één en ander uiteindelijk nog voor de jongere als zelfrealisatie zal betekenen en hoeveel maatschappelijke uitstraling van dit alles nog te verwachten valt. In dit scenario wordt de doelstelling van het fonds opge-offerd aan pragmatiek en oppervlakkige efficiëntie.

Men hoeft van de kwantitatieve druk geen schrik te hebben voor zover ze aan-leiding geeft om steeds meer personen en instanties in de samenleving aan te spreken om in een individuele situatie gericht en creatief een onverhoopte moge-lijkheid te scheppen voor de jongere, de ouders en het slachtoffer.

Wat de financiële kant van de zaak betreft, valt zelfs te verhoppen dat binnen de provincies een zekere zuinigheid wordt gecultiveerd en de inspanningen tot het betrekken van externe sponsoring actief worden gestimuleerd. Vanuit de diepere doelstelling van het fonds is het 'tijdverlies' dat in de discussies met al die po-tentiële sponsors wordt opgelopen, immers uiterst functioneel.

3.3. Officialiseren van het aanbod: pleidooi voor het provinciaal profiel

Tenslotte zoemen we even in op de recente toenemende officialisering van het aanbod van het vereffeningfonds. Hiermee wordt zeker tegemoet gekomen aan een behoefte. Wellicht heeft het hele concept slechts toekomst als het geleidelijk steeds beter voor de burgers gekend wordt en herkenbaar kan worden gemaakt. We pleiten dus geenszins voor een nostalgisch vasthouden aan de marginaliteit. Maar ook in dit kader stelt zich de vraag met welke vorm van erkenning dit aanbod het meest is gediend.

Hierboven signaleerden we reeds hoe het vereffeningfonds in de nieuwe wet op de Jeugdbescherming, impliciet en al dan niet in een maatregel gevat, wordt ondergebracht in de categorie van betaalde arbeid voor het slachtoffer. Voor de oppervlakkige waarnemer komt het aanbod misschien wel hierop neer. En het valt niet te betwijfelen dat de wetgever de lopende praktijk van het fonds met deze regelgeving met respect naar waarde heeft willen schatten en in zijn bestaansrecht bevestigen. Anderzijds is duidelijk dat deze specifieke positionering een enorme hypotheek legt op de keuzevrijheid van de jongere. Een mogelijke eenzijdige justitiële recuperatie kan het vereffeningfonds zich vanuit de achterliggende doelstelling niet permitteren.

Men zou ook de vraag kunnen stellen of het vereffeningfonds niet beter resoluut een plaats krijgt in het geheel van pedagogische dienstverlening? Maar dan stelt dit problemen aan slachtofferzijde. Een positionering binnen de sociale hulpverlening doet het fonds dan weer neigen naar stigmatisering met een bevoogdend risico, waarvoor het in de vorige seminariereeks door advocaat-generaal Nouwynck ¹¹scherp op de korrel werd genomen.

Elke benadering blijkt een risico in te houden op eenzijdigheid en ongezonde recuperatie.

¹¹ L. Nouwynck, 'Tussen responsabiliseringsproces en hersteljustitie, welke plaats voor het "Herstelfonds"?' in: *Het Provinciaal Vereffeningfonds: Een pittig melodietje op zoek naar samenklank*, Verslagboek Seminariereeks, Provincie Vlaams Brabant, okt-nov. 2002, p. 50-56.

Bal

Mijns inziens lijkt het vereffeningsfonds zich daarom bij uitstek een plaats te moeten veroveren op het kruispunt van diverse rationaliteiten waar een veelheid aan criteria en overwegingen voortdurend aan de orde zijn en in concrete casuïstiek respectvol met mekaar te maken hebben. Het vereffeningsfonds lijkt me een erkenning te behoeven, niet zozeer als een methode of techniek binnen één of ander kader van behandeling of optreden, maar als een maatschappelijk herkenbaar intermediair forum voor creatief overleg.

We zijn ervan overtuigd hiermee erg kort aan te sluiten bij de maatschappelijke ambities die de provincies actueel ook op allerlei andere domeinen van het maatschappelijk leven in het vaandel dragen. Als intermediaire overheid lijken ze structureel inderdaad uitstekend geplaatst om te kunnen ontsnappen aan de drang tot welke recuperatie dan ook. De provincies kunnen als kwaliteitskenmerk van hun beleid de door ons beoogde respectvolle evenwichtoefening hanteren. Ze hebben hiermee ten aanzien van de ruime problematiek van criminaliteitsbeheersing en veiligheid in onze moderne samenleving mijns inzien een zeer specifieke, maar onvervangbare rol te spelen.

4. Besluitend

Het vereffeningsfonds bevindt zich momenteel in woelig vaarwater. De tijd van het kabbelend experiment ruimt plaats voor een periode waarin dit aanbod op zijn maatschappelijk potentieel wordt aangesproken en naar waarde geschat. Dat is natuurlijk het allerbeste wat een experiment zich kan toewensen en het getuigt alleszins van een maatschappelijke appreciatie van de actueel lopende praktijk. Dat blijkt vandaag eens te meer uit de actieve steun vanuit de diverse provincies.

In de nabije toekomst openen zich alleszins een hele reeks boeiende perspectieven en groeikansen. De pragmatiek heeft hierbij absoluut zijn rechten. Men moet immers kunnen functioneren binnen de kaders en de middelen die men ter beschikking heeft. Deze gezonde pragmatische insteek mag echter nooit tot prin-

Bal

cipe worden verheven, maar steeds in evenwicht worden gebracht met een reflectie op de beoogde doelstellingen.

In deze bijdrage hebben we vanuit de ontstaansgeschiedenis een pleidooi gehouden voor het vereffeningsfonds als instrument in een emancipatorische pedagogiek. Hierbij krijgt dit aanbod, naast een individuele, ook en vooral een maatschappelijke ambitie toegemeten, als ethisch appél op een open, humane samenleving. We hebben hierbij verwezen naar theoretische concepten die, hoewel ze intussen al dateren van enkele tientallen jaren geleden, in onze ogen nog steeds erg relevant zijn .

Het werd allicht duidelijk dat deze doelstelling een kwetsbare opstelling vooronderstelt, tegen alle beheersingsdenken in. Deze staat in spanning met een reeks actuele evoluties en tendensen binnen onze samenleving, die ook de thematiek van opvoeding en criminaliteitsbeheersing raken.

Ik denk dan ook dat de actuele doorbraak van het vereffeningsfonds in deze context zeker een opportuniteit is, maar tegelijkertijd ook een risico inhoudt. Als het wil vermijden te verworden tot een paternalistische aalmoes of tot een handig disciplineringsinstrument, lijkt het vereffeningsfonds in de toekomst zeer expliciet te moeten staan op zijn eigen intermediaire identiteit en positie, aansluitend op de achterliggende humaniserende doelstellingen die we hebben trachten te verduidelijken.

Dergelijke oefening kan het herstelfonds nooit op eigen gezag tot een goed einde brengen. We menen echter dat hierin ondermeer voor de provinciale overheden, bij uitstek een intermediair beleidsniveau, een zeer specifieke rol en een bijzonder boeiende uitdaging is weggelegd. En gezien de actuele support die het fonds bij de provincies nu reeds geniet, stemt dit tot optimisme voor de toekomst.

Ik dank u.

Leo VAN GARSSE - medewerker vzw Suggnomé